

Field : Sport Sciences

Type : Research Article

Received: 31.08.2018 - *Accepted*: 03.12.2018

Futbol ve Futsal Branşlarında Spor Yapan Genç Kadınların Saldırganlık Yaklaşımları¹

Murat ERDOĞDU¹, Murat KOÇYİĞİT², N. Bahadır KAYIŞOĞLU³, Baki YILMAZ⁴

¹Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

²Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm Fakültesi, Konya, TÜRKİYE

³Karabük Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Karabük, TÜRKİYE

⁴Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: muraterdogdu06@gmail.com, mkocyigit@konya.edu.tr,
bahadirkayisoglu@gmail.com, bakiyilmaz14@hotmail.com

Öz

Çalışmada saldırganlık “yıkıcı saldırganlık”, “atılgnlık” ve “edilgen saldırganlık” olmak üzere üç boyutta incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında futbol ve futsal takımlarında spor yapan kadın öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin birtakım değişkenlerle ilişkisini incelemektir. Araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinde ortaöğretim (lise) kurumlarında eğitim gören ve okullarını futbol ve futsal takımlarında oynayan kadın öğrencilerden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen toplam 153 (futbol n=76, futsal n=77) sporcu kadın öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada İpek İter (Kiper, 1984) tarafından geliştirilen, 30 maddeden ve üç alt testten (yıkıcı saldırganlık, atılgnlık ve edilgen saldırganlık) oluşturulmuş saldırganlık envanteri ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanların belirlenmesinde tanımlayıcı istatistik tekniklerinden, Ss, Range, Min. ve Max. değerler kullanılmıştır. Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının kişisel değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için Tek Yönlü Varyans

¹ Bu çalışma, 25–27 Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilen ‘6. Uluslararası Bilim, Kültür ve Spor Kongresinde’ sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Genel olarak sporcu kadınların saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğunu, sporcu kadınların farklı yaşlarda olmasının saldırganlık düzeylerine bir etkisinin olmadığını, sonuçlara göre, sporcu kadınların saldırganlık düzeyleri üzerinde ailelerinin gelir seviyelerinin bir etkisinin olmadığı görölmektedir. Babaların eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve genel saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı belirlenmiştir. Ayrıca annelerin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı gözlemlenmiştir. Kardeş sayılarının saldırganlık davranışlarına olan etkisi incelendiğinde ise kardeş sayısı az olan sporcu kadınların kardeş sayısı fazla olan sporcu kadınlara göre yıkıcı saldırganlık ve genel saldırganlık duygularının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Futbol, Futsal, Kadın

Aggression Approaches of Young Females Playing in Football and Futsal Branches

Abstract

In this study, aggression was examined with its three dimensions, “destructive aggression”, “hardiness”, and “passive aggression”. In this context, the objective of the study is to examine the relationships between some variables and the aggression levels of the female students, who are playing in football and futsal teams in secondary education level. The experimental group was composed of 153 female subjects (football n=76, futsal n=77), who were students in secondary education level (high school) in central Ankara in 2017-2018 educational year. The subjects were chosen via random sampling method from the students who were playing in the football and futsal teams of their schools. In this study, personal information forms and the aggression inventory were used. Aggression inventory was developed by İpek İlter (Kiper, 1984) and composed of 30 articles and three sub-tests (destructive aggression, hardiness, and passive aggression). In determining the points gained from aggression inventory sub-divisions of the female players and their totals, Ss, Range, Min., and Max. values were used, which are among the descriptive statistics techniques. In determining whether the averages of the abovementioned points differ according to personal variables, Kolmogorov-Smirnov test was used primarily to test whether the data had a normal distribution. At the end of this test, since the data had a normal distribution, One-way Analysis of Variance (ANOVA) was used in comparing three or more clusters. In order to define the sources of the differences having significant ANOVA results, Tukey HSD multiple comparison test was used since the variances were homogeneous. Significance level was admitted as 0.05 in the study. It was determined firstly that the aggression levels of the female players are generally in medium level, secondly that the different age levels of the females did not have an effect on the aggression levels, and thirdly that the income levels of their families did not have an effect on the aggression levels of the females. It was determined that the higher the fathers’ education levels, the less the students have inclination to have the sense of destructive aggression, hardiness, and general aggression. Moreover, it was observed that the higher the mothers’ education levels, the less the students have inclination to have the sense of destructive aggression. When the effect of the number of the siblings on the aggression behaviors is examined, it was determined that the players with less numbers of siblings have higher level of destructive aggression and general aggression compared to the players with more number of siblings.

Keywords: Aggression, Football, Futsal, Women

Giriş

Saldırganlık; günümüzde yaşamın farklı alanlarında çok çeşitli biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. İnsanların birbirleriyle etkileşiminin yoğun olduğu spor alanlarında ise saldırganlık içeren davranışlar sık sık gündeme gelmektedir.

Saldırganlık ile ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından pek çok farklı tanım yapılmıştır. Örneğin; Tiryaki (2000), “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi” olarak, Çobanoğlu (2005) ise “esas olarak dış uyarılara karşı bir tepki değil, insanın içinde, serbest kalmaya çabalayan ve dış dürtülerin yeterli olup olmamasına bakmaksızın anlatımını bulacak bir uyarılmadır” şeklinde tanımlamıştır. Gergen ve Gergen (1986) saldırganlığın salt davranışsal olmadığını, davranışa öfke, düşmanlık, patlama gibi duygusal öğelerin de eşlik ettiğini belirtmektedir. Saldırganlık, sözlü, fiziksel ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir harekettir (Kesen vd., 2007). Saldırganlık, psikotizm, mesafeli davranma, anti sosyal davranışlar ve diğer insanlara karşı duyarsız davranma ile ilişkilidir (Koçyiğit, 2018). Firedman, Sears ve Carlsmith, (1993) “fiziksel güç kullanılsın veya kullanılmasın başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış” olarak tanımlamıştır. Spor ortamındaki saldırganlığı ise spor branşının yapısı, kuralları ve bireylerin niyeti belirler.

Ergenlik dönemi bireyin yaşamında bilişsel, duyuşsal veya sosyal olarak önemli bir geçiş dönemidir. Bu dönemde meydana gelen birtakım değişimler ile birlikte bireyin kişiliği de oluşmaya başlar. Günlük yaşamda karşılaşılan saldırganlık içeren durumlar gelişim çağındaki bireyin olumsuz kişilik özellikleri oluşturmasına sebep olabilir. Spor yapan genç bireyler karşılaştıkları bu gibi durumlarda kendi spor yaşamlarıyla ilgili farklı algılara sahip olabilir ve saldırganlığı kendi spor branşlarıyla ilişkilendirebilirler.

Spor saldırganlık bir boşalma vasıtasıdır. Kişi, toplumun normal şartlarda men ettiği saldırgan davranışları spor ile yok edebilir. İnsanlarda otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanların yerine spor faaliyetlerinde bu hırs ve agresif davranışlarda bulunmakta, ceza vermekten zevk duymaktadır. Bu kişiler spor sayesinde zihin ve beden bakımından rakiplerini yenerek tatmine kavuşmaktadırlar. Bazıları da saldırganlık arzularının spor ile boşalmadığına, aksine spor ile bu arzularının daha da arttığını savunmaktadırlar (Şahin, 2003). Spordaki saldırganlık sorunu; sporcunun özelliklerine, antrenörün verdiği taktiğe, taraftar ve medya baskısına bağlı olabilmektedir. Özellikle takım sporlarında saldırganlığı içeren “agresif savunma ve oyun” gibi terminolojiler son derece önemlidir. Burada geçen agresif terimi onaylanan bir durumu göstermektedir. Belirlenmiş kuralların sınırını aşmadığı sürece desteklenmekte, hatta ödüllendirilmektedir. Oysa, günlük yaşamda agresif davranışlar ya toplumsal kurullarla ya da yasalarla sınırlanmakta, yaptırım uygulanmaktadır (Erşan, 2009).

Saldırganlık; yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla eş anlamlı olarak düşünülmektedir. İnsanlar beklentilerini gerçekleştiremediği zamanlarda hayal

kırıklığı, üzüntü, korku gibi karmaşık duygular içerisine girebilmektedir. Bu duygu yoğunluğu içindeki kişi, toplumun kabul etmeyeceği saldırgan bir tutum sergileyebilmektedir. Burada, kişi kendine zarar verdiği inandığı kaynağa doğru hareketle, zarar verme amacını taşımaktadır (Bostan ve Kılıcıgil, 2008). Atılgnlık, kişiler arası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Atılgnlık aynı zamanda bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözetenek ortaya koyma biçimidir (Derwent vd., 2010) Atılgnlık ile saldırganlık arasında temel bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Saldırganlıkta kişi karşısındakilerin haklarını gözetmemekte, onlara saygı duymamakta, düşüncelerini kabul ettirebilmek için şiddet ve zorlama gibi yollara başvurmaktadır. Atılgnlık davranışında düşünce kabul ettirilmeye çalışılırken, saygı çerçevesi içerisinde yapılmaktadır. Ancak atılgnlık gösteren kişiler kendilerine saygısızlık ve haksızlık yapılmasına izin vermezler (Kabak, 2009). Edilgen saldırganlık ise, karşısındaki kişiyi öfkelenmeden saldırganlık duygusunun tatmin edilmesidir. Burada karşısındakini somut olarak incitme arzusu baskındır. Edilgen saldırganlık pasif bir davranış şekli olduğu için, burada sürekli mücadeleden kaçma söz konusudur. Edilgen saldırganlık dolaylı bir saldırganlık türü olarak değerlendirilebilmektedir (Güner, 2006; Bostan ve Kılıcıgil, 2008).

Saldırgan davranışın ortaya çıkmasını etkileyen kişisel veya sosyal birçok değişken vardır. Saldırganlığın en aza indirilmesi ve bununla ilgili olarak bir bilinç oluşturulması açısından, ergenlerin saldırganlık düzeylerinin, saldırganlık çeşitlerinin ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmada saldırganlık “yıkıcı saldırganlık”, “atılgnlık” ve “edilgen saldırganlık” olmak üzere üç boyutta incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında futbol ve futsal branşlarında spor yapan kadın öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin birtakım değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmada, mevcut durumu ortaya çıkartmayı amaçlayan betimsel taramaya (survey) yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Betimsel tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2004).

Araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinde ortaöğretim (lise) kurumlarında eğitim gören ve okullarını futbol ve futsal branşlarında temsil eden öğrencilerden rastgele örneklem yöntemiyle seçilen toplam 153 (futbol n=76, futsal n=77) sporcu kadın öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak (Kiper, 1984) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Saldırganlık Envanteri

İpek İLTER (Kiper) tarafından geliştirilen saldırganlık envanteri 30 maddeden oluşmakta ve üç alt testi içermektedir. Bunlar: yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlıktır. Envanterde her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir.

Yıkıcı saldırganlıkla ilgili maddeler; 1, 2, 3, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 29

Atılganlıkla ilgili maddeler; 4, 5, 6, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 28,

Edilgen saldırganlıkla ilgili maddeler ise 7, 8, 9, 16, 17, 18, 25, 26, 27, 30’dur.

Envanterde kullanılan materyal, soru formu ve yanıt kâğıdıdır. Sorular “bana hiç uymuyor=-3”, “bana biraz uymuyor=-2”, “bana uymuyor=-1”, “kararsızım=0”, “bana uyuyor=+1”, “bana biraz uyuyor=+2”, “bana çok uyuyor=+3”, arasında yanıtlamayı içeren 7’li likert tipidir. Kuramsal olarak her bir alt testte, her soruya bana çok uyuyor şeklinde yanıt veren denek +30, bana hiç uymuyor şeklinde yanıt veren denek ise -30 puan almaktadır. Ancak istatistiksel olarak eksi puanlar kullanılmayacağından dolayı ve sıfır sayısının da istatistiksel analizde sorun yaratacağı düşüncesiyle her toplam puana 31 sayısı ilave edilmiştir. Bu sayede her bir alt testten alınan puan 1, en yüksek puan 61 olmaktadır. Envanterin kendisinde olmamakla birlikte, her üç alt ölçeğin toplam puanlarından yola çıkılarak her denek için genel bir saldırganlık puanı da elde edilmiştir (Güner, 2006).

Verilerin Analizi

Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanların belirlenmesinde tanımlayıcı istatistik tekniklerinden $\bar{x}$, Ss, Range, Min. ve Max. değerler kullanılmıştır. Sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının kişisel değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Sporcu Kadınların Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplam Puanlarına İlişkin Ortalamalar (n= 153)

	$\bar{X}$	Ss	Range	Min	Max	Envanterden alınabilecek en yüksek ve düşük puanlar
Yıkıcı Saldırganlık	39.20	10.13	54	6	60	1-61
Atılganlık	42.39	8.78	37	23	60	1-61

Edilgen Saldırıcılık	33.83	10.89	54	1	55	1-61
Genel Saldırıcılık	115.43	20.08	104	65	169	3-183

Tablo 1.'de Saldırıcılık Envanteri ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistik sonuçları verilmiştir. Saldırıcılık Envanteri'nin genelinden alınabilecek minimum puan, alt boyutlara eklenen +30 rakamı ile birlikte 3, maksimum puan ise 183 iken; sporcu kadınların Saldırıcılık Envanteri genel puan ortalamaları 115.43 ± 20.08 olup, alınan minimum 65, maksimum puan ise 169'dur. Her bir alt ölçekten alınabilecek minimum puan 1, maksimum puan ise 61'tir. Bu bağlamda envanterin alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde; yıkıcı saldırıcılık alt boyut puan ortalaması 39.20 ± 10.13 , atılıcılık alt boyut puan ortalaması 42.39 ± 8.78 ve edilgen saldırıcılık alt boyut puan ortalaması 33.83 ± 10.89 'dur.

Tablo 2. Sporcu Kadınların Yaş Değişkenine Göre Saldırıcılık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p
Yıkıcı Saldırıcılık	16 yaş	34	38.02	10.46	2	0.579	0.561
	17 yaş	45	38.64	11.10	150		
	18 yaş	74	40.09	9.40	152		
Atılıcılık	16 yaş	34	43.02	9.95	2	0.118	0.889
	17 yaş	45	42.11	7.53	150		
	18 yaş	74	42.27	9.02	152		
Edilgen Saldırıcılık	16 yaş	34	33.70	10.95	2	0.189	0.828
	17 yaş	45	33.08	11.18	150		
	18 yaş	74	34.35	10.82	152		
Genel Saldırıcılık	16 yaş	34	114.76	20.82	2	0.308	0.736
	17 yaş	45	113.84	20.17	150		
	18 yaş	74	116.71	19.88	152		

Tablo 2'de sporcu kadınların saldırıcılık envanteri alt boyutları ve genel saldırıcılık toplam puan ortalamalarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların yaş değişkenine göre, yıkıcı saldırıcılık ($F_{(2-150)}=0.579$; $p>0.05$), atılıcılık ($F_{(2-150)}=0.118$; $p>0.05$), edilgen saldırıcılık ($F_{(2-150)}=0.189$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırıcılık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(2-150)}=0.308$; $p>0.05$) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 3. Sporcu Kadınların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Saldırıcılık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Baba Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırıcılık	a İlkokul	24	42.79	7.65	3	4.232	0.007*	a>d c>d
	b Ortaokul	32	40.62	9.15	149			

	c	Lise	43	40.81	9.49	152			
	d	Üniversite	54	35.50	11.20				
Atılganlık	a	İlkokul	24	45.25	7.91	3	2.956	0.034*	a>b
	b	Ortaokul	32	39.40	8.66	149			
	c	Lise	43	41.18	8.31	152			
	d	Üniversite	54	43.85	9.11				
Edilgen Saldırıcılık	a	İlkokul	24	36.75	11.36	3	1.661	0.178	
	b	Ortaokul	32	35.46	10.69	149			
	c	Lise	43	33.93	8.56	152			
	d	Üniversite	54	31.50	12.18				
Genel Saldırıcılık	a	İlkokul	24	124.79	18.30	3	2.775	0.043*	a>d
	b	Ortaokul	32	115.50	17.45	149			
	c	Lise	43	115.93	17.00	152			
	d	Üniversite	54	110.85	23.31				

*P<0.05

Tablo 3’de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının babalarının eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların babalarının eğitim düzeylerine göre edilgen saldırganlık ($F_{(3-149)}=1.661$; $p>0.05$) alt boyutuna ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını; yıkıcı saldırganlık ($F_{(3-149)}=4.232$; $p<0.05$), atılganlık ($F_{(3-149)}=2.956$; $p<0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(3-149)}=2.775$; $p<0.05$) ise anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda; babaları ilkökul ve lise mezunu olan sporcu kadınların babaları üniversite mezunu olan sporcu kadınlara göre; atılganlık alt boyutunda babaları ilkökul mezunu olan sporcu kadınların babaları ortaokul mezunu olan sporcu kadınlara göre ve genel saldırganlık envanterinde ise babaları ilkökul mezunu olan sporcu kadınların babaları üniversite mezunu olan sporcu kadınlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 4. Sporcu Kadınların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Saldırıcılık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

		Anne Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırıcılık	a	İlkokul	46	42.82	7.18	3	4.024	0.009*	a>d
	b	Ortaokul	33	39.72	9.58	149			
	c	Lise	40	37.82	11.72	152			
	d	Üniversite	34	35.44	10.75				
Atılganlık	a	İlkokul	46	42.32	8.73	3	1.448	0.231	
	b	Ortaokul	33	40.00	8.25	149			
	c	Lise	40	42.72	9.29	152			

	d	Üniversite	34	44.41	8.55			
Edilgen Saldırganlık	a	İlkokul	46	35.39	10.78	3		
	b	Ortaokul	33	35.36	10.60	149	1.137	0.336
	c	Lise	40	31.77	10.74	152		
	d	Üniversite	34	32.67	11.43			
Genel Saldırganlık	a	İlkokul	46	120.54	16.51	3		
	b	Ortaokul	33	115.09	18.11	149	1.569	0.199
	c	Lise	40	112.32	21.79	152		
	d	Üniversite	34	112.52	23.47			

*P<0.05

Tablo 4’de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının annelerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların annelerinin eğitim düzeylerine göre atılganlık ($F_{(3-149)}=1.448$; $p<0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(3-149)}=1.137$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(3-149)}=1.569$; $p<0.05$) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını; yıkıcı saldırganlık ($F_{(3-149)}=4.024$; $p<0.05$) alt boyutuna ait puan ortalamalarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmış ve yıkıcı saldırganlık alt boyutunda; anneleri ilköğretim mezunu olan sporcu kadınların anneleri üniversite mezunu olan sporcu kadınlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 5. Sporcu Kadınların Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Gelir Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p
Yıkıcı Saldırganlık	1000 TL ve aşağısı	30	39.36	9.99			
	1001-1500 TL	35	35.14	11.59	4		
	1501-2000 TL	29	40.34	9.97	148	2.038	0.092
	2001-2500 TL	31	40.54	8.50	152		
	2501 TL ve üstü	28	41.46	9.37			
Atılganlık	1000 TL ve aşağısı	30	41.10	9.38			
	1001-1500 TL	35	43.62	7.24	4		
	1501-2000 TL	29	42.93	10.10	148	0.463	0.763
	2001-2500 TL	31	41.41	9.15	152		
	2501 TL ve üstü	28	42.75	8.31			
Edilgen Saldırganlık	1000 TL ve aşağısı	30	34.36	10.28			
	1001-1500 TL	35	30.71	11.05	4		
	1501-2000 TL	29	33.00	14.13	148	1.287	0.278
	2001-2500 TL	31	35.64	8.08	152		
	2501 TL ve üstü	28	36.03	9.94			
Genel Saldırganlık	1000 TL ve aşağısı	30	114.83	21.72	4	1.290	0.277

1001-1500 TL	35	109.48	18.64	148
1501-2000 TL	29	116.27	21.23	152
2001-2500 TL	31	117.61	18.30	
2501 TL ve üstü	28	120.25	20.25	

Tablo 5’de sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının ailelerinin gelir düzeylerine göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların ailelerinin gelir düzeylerine göre, yıkıcı saldırganlık ($F_{(4-148)}=2.038$; $p>0.05$), atılgnlık ($F_{(4-148)}=0.463$; $p>0.05$), edilgen saldırganlık ($F_{(4-148)}=1.287$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(4-148)}=1.290$; $p>0.05$) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 6. Sporcu Kadınların Sahip Oldukları Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarına ve Toplamına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasını Gösteren Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

	Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Tukey
Yıkıcı Saldırganlık	a 1 kardeş	19	38.26	10.41				
	b 2 kardeş	43	40.79	10.11	4			
	c 3 kardeş	55	40.94	8.85	148	3.857	0.005*	b>e
	d 4 kardeş	24	38.04	9.26	152			c>e
	e 5 kardeş ve üstü	12	29.41	12.36				
Atılgnlık	a 1 kardeş	19	41.47	6.87				
	b 2 kardeş	43	44.16	8.74	4			
	c 3 kardeş	55	41.67	8.92	148	0.631	0.641	
	d 4 kardeş	24	41.54	10.30	152			
	e 5 kardeş ve üstü	12	42.50	8.14				
Edilgen Saldırganlık	a 1 kardeş	19	33.10	10.73				
	b 2 kardeş	43	34.88	10.45	4			
	c 3 kardeş	55	34.56	10.34	148	1.043	0.387	
	d 4 kardeş	24	33.79	12.41	152			
	e 5 kardeş ve üstü	12	28.00	11.96				
Genel Saldırganlık	a 1 kardeş	19	112.84	18.50				
	b 2 kardeş	43	119.83	20.74	4			
	c 3 kardeş	55	117.18	18.39	148	2.664	0.035*	b>e
	d 4 kardeş	24	113.37	21.76	152			
	e 5 kardeş ve üstü	12	99.91	18.61				

*P<0.05

Tablo 6’da sporcu kadınların saldırganlık envanteri alt boyutları ve genel saldırganlık toplam puan ortalamalarının sahip oldukları kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasını gösteren ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlar, sporcu kadınların sahip

oldukları kardeş sayılarına göre, atılganlık ($F_{(4-148)}=0.631$; $p>0.05$) ve edilgen saldırganlık ($F_{(4-148)}=0.387$; $p>0.05$) alt boyutlarına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını; yıkıcı saldırganlık ($F_{(4-148)}=3.857$; $p<0.05$) alt boyutuna ait puan ortalamalarının ve genel saldırganlık envanteri toplam puan ortalamalarının ($F_{(4-148)}=2.664$; $p<0.05$) ise anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir.

Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere varyansların homojen olmasından dolayı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda; 2 ve 3 kardeşe sahip olan sporcu kadınların 5 ve üstü kardeşe sahip olan sporcu kadınlara göre; genel saldırganlık envanterinde ise 2 kardeşe sahip olan sporcu kadınların 5 ve üstü kardeşe sahip olan sporcu kadınlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bireylerin ve takımların belirli bir rekabet ve kazanma odaklı yarışa girdikleri sportif faaliyetler, aşırı efor sarf edilen yarışmalardır. Bireysel sporlarda da takım sporlarında da rakiple gerçekleştirilen mücadele ve yüksek adrenalin salgısı, saldırganlığı ve şiddeti tetikleyebilmektedir. Bu durum bireylerin saldırganlık eğilimlerini artırabilmektedir. Ayrıca, sportif faaliyetlerdeki mücadele hırsları, aşırı efor sarf etme, kazanmak için yüksek düzeyde stres altında olma gibi durumlar bireyi saldırgan ve kontrolsüz kılabilir.

Kişilerarası iletişim ve etkileşim açısından da diğer insanları fiziksel, psikolojik, ruhsal ve duygusal açıdan incitmeyi amaçlayan her türlü eylem saldırganlık olarak nitelendirilmektedir. Saldırganlık davranışı cinsiyet gruplarına göre farklılık gösterse de her iki grupta da beklentilerin karşılanmadığı zamanlarda stres, korku, endişe, üzüntü ve hayal kırıklığı gibi duyguların devreye girmesiyle saldırganlığın artması mümkündür.

Bu doğrultuda çalışmada özellikle kadın sporcuların saldırganlık yaklaşımları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, futbol ve futsal oynayan genç kadınların farklı yaşlarda olmasının saldırganlık düzeylerine bir etkisinin olmadığını, müsabaka esnasında ya da normal hayatta sergileyecekleri saldırganlık düzeylerinin birbirlerine benzerlik gösterebildiği belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan futbol ve futsal oynayan genç kadınların ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre de saldırganlık davranışları incelenmiştir. Buna göre babaların eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve genel saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı belirlenmiştir. Ayrıca annelerin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak yıkıcı saldırganlık duygusuna sahip olma durumlarının azalacağı gözlemlenmiştir.

Ailelerin gelir seviyelerine göre yapılan incelemede ise futbol oynayan genç kadınların saldırganlık düzeyleri üzerinde ailelerinin gelir seviyelerinin bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Futbol ve futsal oynayan genç kadınların kardeş sayılarının saldırganlık davranışlarına olan etkisi incelendiğinde ise kardeş sayısı az olan sporcu kadınların kardeş sayısı fazla olan sporcu kadınlara göre yıkıcı saldırganlık ve genel saldırganlık duygularının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Özdemir ve Abakay, (2017) tarafından yapılmış çalışmada yıkıcı saldırganlık alt boyutunda kadın futbolcuların daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Çelik vd., (2017) tarafından yapılan çalışmada kadın sporcuların yıkıcı saldırganlık puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir, çalışmamızla paralellik göstermektedir. Kadınların içgüdüsel olarak hiçbir zaman kaybetmeme arzularının spor müsabakalarına katılan kadın sporcular içinde benzerlik gösterdiği düşünülebilir. Yaşamış olduğumuz toplumda genellikle kadınların erkeklere oranla bastırılmış duygularının var olduğu açık bir şekilde bilinmektedir. Spor müsabakalarına katılan kadın sporcuların bu duygularını spor müsabakalarında yıkıcı saldırganlık biçiminde açığa çıkardıklarını söyleyebiliriz.

Bu doğrultuda çalışmadan elde edilen sonuçlara göre genel olarak futbol oynayan genç kadınların saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir.

Benzer çalışma sonuçları değerlendirildiğinde, Erşan vd., (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise saldırganlık ölçeği puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dahası, saldırganlık düzeyinin sosyo-demografik değişkenlerden etkilenmediği de araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Bu araştırma da çalışmamızla paralellik göstermemektedir.

Dervent vd., (2010) tarafından lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini ve sportif faaliyetlere katılım ilişkilerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, spor yapan tüm öğrencilerin (kadın, erkek) spor yapmayanlara göre atılganlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların saldırganlık düzeylerine cinsiyetlerine göre anlamlı fark olmamasına rağmen, spor yapan kadınların spor yapan erkeklerden daha fazla atılganlık özelliği gösterdikleri de saptanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sportif faaliyetlere katılımın saldırganlığı azaltmadığı, fakat atılganlık özelliğini artırdığı tespit edilmiştir.

Yıldız (2009) tarafından spor yapan ve spor yapmayan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelendiği çalışmada, spor yapanlar ve yapmayanlar arasında genel saldırganlık ve atılgan saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Fakat spor yapanların yıkıcı saldırganlık özelliklerinde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Spor yapmayanlarda ise edilgen saldırganlığın anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Daha önce yapılmış araştırma sonuçları da değerlendirildiğinde bireylerin saldırganlık durumlarını etkileyen unsurların farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, bazı sosyo-demografik değişkenlerle bireylerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmaması, demografik niteliklerin bütünüyle saldırganlık yapısı üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığını da göstermektedir.

Kaynakça

- Bostan, G., Kılıcıl, E. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 6 (3),133–140.
- Bostan, G., Kılıcıl, E. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VI (3), 133-140.
- Çelik, A., Zengin, S., Baş, M. (2017). Sporcu Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (4), 20-31.
- Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri*. Timaş Yayınları. İstanbul.
- Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö. (2010). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği), *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7 (1): 523–525.
- Erşan, E. E., Doğan, O., Doğan, S. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyo-demografik Açından Değerlendirilmesi, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*. 31: 231–238.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., Carlsmith, J. M. (1993). *Sosyal psikoloji*. İmge Kitabevi.
- Gergen, K. J., Gergen, M. N. (1986). *Social Psychologie*. 2nd Edition. N.Y: Springer-Verlag.1986.
- Güner, B. Ç. (2006). Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Samsun, 19 Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Kabak, F. (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 17.
- Kırımoğlu, H., Kepoğlu, A., Dereceli, Ç., Parlak, N., Tozoğlu, E.(2009). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerinin Spora Katılımları Bakımından İncelenmesi (Ankara- Elmadağ İlçesi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 7-15.
- Kiper, İ. (1984). Saldırganlık Türlerinin Çeşitli Ekonomik, Sosyal ve Akademik Değişkenlerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Ankara Üniversitesi

- Koçyiğit, M. (2018). *Etkili İletişim ve Duygusal Zekâ* (3.Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özdemir, N., Abakay, U., (2017). Kadın Voleybol ve Futbolcularda İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 41-52.
- Şahin, H. M. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tiryaki, Ş. (2000). *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Yayınevi.
- Yıldız, S. (2009). Spor Yapan ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.